

13. Закон України «Про політичні партії в Україні» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1226-16#n13>
14. Закон України «Про соціальні послуги» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/966-15/ed20160221#n23>
15. Постанова КМУ від 27.12.2018 «Про затвердження Порядку придбання, зберігання, перевезення і використання спортивної зброї, боєприпасів до неї, утримання стрілецьких тирів, стрільбищ та стендів» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1207-2018-п/ed20181227#n22>
16. Санжарук Т.О. Поняття «суб'єкт права» і «суб'єкт правовідносин»: питання розмежування. *Актуальні проблеми держави і права*. 2003. Вип. 21. С.91 – 95.
17. Сімонок В.П. та ін. Лінгвоправова картина світу: сучасні проблеми лінгвістики та іншомовної дидактики: монографія. Харків: "НТМТ", 2012. 258 с.
18. Словник української мови: [в 11 т.]. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980.
19. Сопілко І.М. Теоретико-правові підходи до розуміння суб'єктів права окремими галузевими науками. *Юридичний вісник*. 2008. №4(9). С. 66 – 70.
20. Сушко Н. Словничок ідеографічної організації назв суб'єктів культурної діяльності (когнітосфера законодавства). *Лексикографічний бюлетень*. 2010. Вип. 19. С. 184 – 209.
21. Юридична енциклопедія: [в 6 т.] / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т.5. URL: <http://leksika.com.ua/legal/>

УДК 027.08:378.147

Любов Демчина

*к. н. із соц. комун., доцент кафедри
документознавства
та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного
технічного університету
нафти і газу*

ФОРМУВАННЯ НОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ РОЗРОБКИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ЗМІСТУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Анотація. У статті обґрунтовується поширення інформаційних інновацій на формування нових організаційних принципів розробки методології та змісту спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Зазначено, що вища освіта України перебуває на стадії свого реформування та якісного оновлення з того часу як вона приєдналась до Болонського процесу. Вітчизняна вища освіта значною мірою долучилась до реалізації його положень через забезпечення якості змісту та форм вітчизняної освіти згідно зі стандартами та нормами європейської вищої освіти (ЄПВО); упорядкування мережі ВНЗ; удосконалення навчального процесу ВНЗ; інтеграцію науки і вищої освіти; створення гнучких програм для забезпечення навчання впродовж життя; сприяння працевлаштуванню випускників із бакалаврськими і магістерськими кваліфікаціями; визнання національних освітніх кваліфікацій у ЄПВО; створення єдиного з ЄПВО

інформаційного простору; розширення зв'язків між ВНЗ та громадськістю тощо.

Акцентована увага на тому, що світ професій характеризується нестабільністю через зміни змісту професії, засобів та умов праці, внаслідок чого відбуваються зміни зв'язків професійної праці та освіти, отже, освітньо-професійні програми мають тенденцію до швидкого морального застарівання. Тому постає необхідність постійного корегування освітнього стандарту відповідно до вимог часу, келійності його створення і необхідності залучення широкого загалу науковців та практиків до кола осіб, причетних до розробки стандарту.

Ключові слова: *модернізація, компетентнісний підхід, інтеграція, освітньо-професійна програма, державні стандарти освіти, інформаційна, бібліотечна та архівна справа.*

Постановка проблеми. Суспільно-політичні події останніх років є виявом складного й «болючого» процесу модернізації нашої держави, який передбачає комплекс економічних, соціально-політичних та інтелектуальних трансформацій. Культурна сфера має пройти шлях становлення нових ціннісних орієнтацій і духовних систем через утвердження і захист свободи засобів масової інформації, поглиблення процесів плюралізації, секуляризації та демократизації громадянської свідомості, що, безумовно, позначиться й на розвитку системи української освіти.

Потужне реформування освіти в Європі нерозривно пов'язано з підтримкою багатьма країнами Болонської декларації від 19 червня 1999 р., відповідно до якої передбачені кредитно-модульна система організації навчання, її багаторівневність (бакалаврат, магістратура, докторантура) і безперервність, багатогранна європейська співпраця в забезпеченні якості навчання та розробці критеріїв, методів оцінки знань; просування програм мобільності для студентів і викладачів; автономність навчальних закладів та інші принципи розвитку [1]. У рамках реалізації положень Болонської декларації при наповненні змісту освіти спостерігаємо поступовий перехід від знанневого до компетентнісного підходу. Відтоді, визначаючи номенклатуру дисциплін для кожного фаху, основний акцент вишами робиться не на навчальних дисциплінах, а на компетентностях, що є сукупністю знань, вмінь, навичок, ставлення до обов'язків, поведінки, які дозволяють випускникам успішно вирішувати професійні завдання.

Зміни, що відбулися у професійній структурі суспільства внаслідок дифузії інформаційних інновацій, є одним із чинників уведення до освітнього простору нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яка має на меті не лише об'єднати у спільну систему розрізнені елементи професійної інформаційної освіти, а й забезпечити адекватний розвиток інформаційного середовища завдяки підготовці «інформаційних фахівців». Професія інформаційного працівника як самостійний вид діяльності сформувалася на базі бібліотечної справи та бібліографії, значною

мірою увібравши основні операціональні та мотиваційні складові цих професій, що традиційно відносять до інформаційних – як з погляду узагальненого об'єкта діяльності – інформаційних ресурсів, так і з функціонального – забезпечення інформаційних потреб користувачів [4].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема підвищення якості інформаційно-бібліотечної освіти (далі - ІБО) в Україні є предметом постійного обговорення на шпальтах періодичних видань. Окремі її аспекти відображені в працях вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували окремі аспекти вищої ІБО: В. Загуменної, В. Ільганаєвої, О. Коршунова, С. Кулешова, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, М. Сенченка, Г. Сілкової, С. Сищенко, В. Скар, А. Соколова, А. Соляник, Ю. Столярова, Л. Філіпової, Г. Швецової-Водки та ін. Важливі передумови впровадження теоретичних основ компетентнісного підходу у сферу підготовки майбутніх документознавців заклали дослідники теоретичних та прикладних аспектів документознавства І. Антоненко, В. Бездрабко, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, О. Матвієнко, Ю. Палеха, М. Слободяник, Г. Швецова-Водка та ін.

Формулювання мети. Дослідження дифузії інформаційних інновацій щодо формування нових організаційних принципів розробки методології та змісту спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Виклад основного матеріалу дослідження. У забезпеченні якості підготовки фахівців, які б відповідали сучасним вимогам практики, рівню розвитку наукових знань та перспективам суспільного розвитку, особливого значення набуває розробка нового змісту освіти документознавців, його нормативно-правові регулятиви (оцінка якості підготовки фахівців на різних ступенях безперервної освіти)... Складова «інформаційна діяльність», яка передбачає широкий спектр видів діяльності, пов'язаних із підготовкою інформаційних продуктів, формуванням інформаційних ресурсів, наданням інформаційних послуг, має право бути повноцінно представленою у змісті підготовки фахівців [3].

Каталізаторами інституційної модернізації системи вищої освіти став закон України «Про вищу освіту» (2014) та постанова Кабінету Міністрів України №226 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [5; 7], згідно з якими у галузі 02 «Культура і мистецтво» уведено нову інтегровану спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що об'єднала два раніше самостійні освітні напрями – «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» та «Документознавство та інформаційна діяльність».

У Законі України «Про вищу освіту» наголошено на потребі розроблення та запровадження переліку компетентностей для випускників певних освітніх спеціальностей, які мають визначати галузеві стандарти вищої освіти. Зокрема, у третьому розділі зазначено, що стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю розробляє центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки та затверджує їх за погодженням з Національним

агентством із забезпечення якості вищої освіти [5]. Згідно із наказом МОН України № 1115 від 27.10.15 р. було затверджено оновлене «Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України» [6], що визначена як форма спільної участі держави, роботодавців, навчальних закладів, представників академічної науки у розробці методології та змісту, формуванні стандартів освіти, впровадженні сучасних педагогічних й інформаційних технологій.

До цього часу діючі стандарти вищої освіти були побудовані на основі кваліфікаційної моделі фахівця. Наслідком цього є домінування у стандартах знаннєвої складової, в них відсутня можливість оцінки якості освіти на основі таких показників як готовність випускників до майбутньої професійної діяльності, рівень професійної мотивації. Предметно-знаннєва орієнтація штучно ділить процес оцінки якості підготовки фахівців на окремі частини, які не дають змоги оцінити цілісний результат професійної підготовки. Перехід від кваліфікаційної моделі фахівця до компетентнісної, тобто орієнтованої на результат, на сферу професійної діяльності, стає реальністю. Цей процес є достатньо складним як у науковому, так і у практичному аспектах. Особливістю компетентнісної моделі фахівця є те, що цілі освіти визначаються не тільки здатністю випускника ВНЗ виконувати певні професійні функції, а й інтегрованими вимогами до результату освітнього процесу [10].

Важливо також підкреслити, що сучасні нормативні документи, які визначають вимоги до формулювання програмних компетентностей та результатів навчання здобувачів освіти, вимагають структурувати їх через Дублінські дескриптори, прийняті усіма країнами – учасниками Болонського процесу як дескриптори циклів для системи кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Вони пропонують загальні формулювання типових очікувань щодо досягнень та здібностей, набутих здобувачами освіти на кожному її рівні – першому (бакалаврат), другому (магістратура), третьому (доктор філософії). Доповідь Єврокомісії «Вища освіта в Європі 2009: розвиток Болонського процесу» свідчить, що більшість країн-учасників цього процесу розпочали впровадження структур рамочних кваліфікацій із 2005 р. У п'яти європейських країнах (Німеччина, Велика Британія, Ірландія, Бельгія та Голландія) цей процес на початок 2009 р. було завершено, при цьому відповідність національних рамок кваліфікації вимогам Європейського простору вищої освіти забезпечена повністю (The framework of qualifications for the European Higher Education Area). Інші розвинуті європейські країни перебувають на стадії завершення цього процесу [8].

Важливою новацією у формуванні нових організаційних принципів розробки методології та змісту освіти варто визнати відкритий конкурс МОН України, який проводився серед представників науково-педагогічної громадськості вітчизняних вишів щодо демократичного обрання складу підкомісії Науково-методичної комісії з культури і мистецтва сектору вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України.

А. Соляник звертає увагу, що розробники проекту стандарту вивчали й запозичували кращий європейський досвід щодо встановлення та підтримки академічних стандартів підготовки фахівців інформаційного профілю. Найавторитетнішими з цих документів виявилися стандарти, запроваджені під грифом «Кодекс якості вищої освіти Великої Британії» з освітнього напрямку «Бібліотекознавство, інформація, знання, документація й архівний менеджмент», прийнятій у березні 2015 р. Назва і зміст стандарту свідчать, що у провідних європейських країнах на єдиній когнітивній та організаційній платформі готують бакалаврів бібліотечного, інформаційного й архівного менеджменту, видавничої справи, магістрів бібліотечних, архівних та інформаційних досліджень. При цьому інформаційну професію визначено як сукупність напрямів підготовки «бібліотекаря», «архівіста», «документаліста», котрих споріднює єдине функціональне поле діяльності – підтримка документно-комунікаційних процесів розвитку суспільства [9].

Після об'єднання двох самостійних спеціальностей: «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія» і «Документознавство та інформаційна діяльність» в одну спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та затвердження відповідних документів, за якими має здійснюватися підготовка здобувачів вищої освіти, викликало резонансні, далеко не однозначні дискусії.

Дискусії, щодо доцільності даної «інтеграції» були досить жвавими, особливо між бібліотекознавцями та документознавцями, оскільки спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» переставала існувати і підготовка документознавців мала відбуватися вже на нових засадах, в межах нової спеціальності. Крім того, було багато застережень щодо іміджевої складової «бібліотечна та архівна» у сучасних випускників шкіл.

Найдискусійнішими серед профільних публікацій останніх років є статті О. Матвієнко та М. Цивіна. Автори звертають увагу на загрозливі тенденції до поступового зникнення бібліотекознавчих освітніх програм у пропозиціях більшості українських закладів вищої освіти, домінування надмірної «інтегративності» базових умінь та навичок, що формуються в процесі підготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», зростання латентності її бібліотекознавчої складової.

Однак А. В. Гуменчук зазначає, що попри прогнози футурологів щодо зникнення бібліотечної професії та спеціальної бібліотечної освіти, майже столітня історія її розвитку переконливо продемонструвала свої життєстійкість і адаптивність, здатність до сприяння масштабним перетворенням і технологічному прогресу в діяльності бібліотек. Показники постійного зростання затребуваності інформаційних продуктів та послуг бібліотек провідних зарубіжних країн світу свідчать, що саме вища спеціальна освіта в поєднанні з науковими дослідженнями є найважливішим чинником цифровізації всіх напрямів діяльності бібліотек, їхньої успішної інтеграції в глобальний комунікаційний простір, підвищення якості

інформаційного обслуговування користувачів. Масштабність і темпи його перетворень нині такі, що перед вищою бібліотечно-інформаційною освітою постають завдання радикально якісного оновлення [2].

Ретроспективний погляд на розвиток спеціальностей: «Книгознавство, бібліотекознавство та бібліографія» і «Документознавство та інформаційна діяльність» у вітчизняних ВНЗ свідчить, що:

- спеціальність бібліотекознавство розвивалася в Україні у ВНЗ культури, для яких вона була «традиційною» ще за радянських часів;
- спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» започатковано у 1990-х роках у ВНЗ, які мали потужну наукову школу бібліотекознавства, а згодом введено у програми вишів технічного та інших профілів;
- у жодному з «непрофільних» для бібліотечної освіти ВНЗ протягом двох останніх десятиліть не було започатковано підготовку бібліотечних фахівців.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Із введенням нової спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», ВНЗ, які планують здійснювати підготовку за новоутвореною спеціальністю, мають забезпечити рівноправний розвиток в її межах усіх заявлених у назві складових – і бібліотекарів, і архівістів, і інформаційних фахівців. Тому на часі пошук нової концептуальної основи, на якій будуватиметься модель фахівця з інформаційної справи широкого профілю. Методологічно доцільним вбачається здійснити це на основі інформаційного менеджменту, предметне поле якого дає змогу забезпечити внутрішній зв'язок концептів і конструктів, котрі використовуються в інформаційній діяльності, виявити понятійно-методологічне підґрунтя розробки теорії професійної підготовки для побудови моделі фахівця.

Список використаної літератури

1. Бездрабко В. В. Архівний менеджмент в освітній системі України. *Сумський історико-архівний журнал*. 2017. №29. С. 5-14.
2. Гуменчук А. В. Модель інтелектуалізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник ХДАК*. 2019. Випуск 55. С. 70-81
3. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 17-22. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2009_4_4.
4. Матвієнко О., Цивін М. Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: у пошуках «інформаційного фахівця». *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 10. С. 32-3
5. Про вищу освіту: закон України [Електронний ресурс] : за станом на 01.07.2014. Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>. Назва з екрана.
6. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 11.09.2015 № 922 «Про затвердження Положення про Науково-методичну раду Міністерства освіти і науки України» [Електронний ресурс] : наказ МОН України від 27.10.2015 р. № 1115. Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ru/about-ministry/normative/4584>. Назва з екрана.

7. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>. Назва з екрана.

8. Соляник А. Інноваційні критерії результативності ступеневої підготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2018. №1. С. 64-75

9. Соляник А. Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 1. С. 22-26

10. Фурдуй С. Б. Компетентнісний підхід у вищій школі в Україні: розробка та впровадження ідей при підготовці фахівців соціономічної сфери. Режим доступу: <http://www.allbest>.

УДК 930.25

Олександр Кушнарєнко
*асистент кафедри
документознавства
та української мови
Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ АРХІВНИХ ФОНОДОКУМЕНТІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ

Анотація. Статтю присвячено питанням збереження та відновлення архівних фонодокументів в умовах розвитку цифрових технологій мультимедійного документування. У статті висвітлюється важливість збереження аналогових фонодокументів в архівах та фонотеках країни, аналізуються проблеми механічних та магнітних аудіо-носіїв, розглядаються методи оцифрування фонодокументів для їх відновлення та подальшого збереження. Визначено, що єдиною можливістю зберегти унікальні аудіоматеріали для наступних поколінь – є оцифрування аналогових фонодокументів, подарувавши їм нове життя в цифрову епоху.

Ключові слова: *фонодокумент, звукозапис, магнітна стрічка, робочий шар, фонотека, грамплатівка, розмагнічування, фонограма, аналоговий звук, мультимедіа.*

Актуальність. За більш ніж вікову історію звукозапису людством накопичено величезну кількість унікальних фонодокументів - це і мелодії в авторському виконанні, і голоси історичних персонажів, і звукові доріжки до культових фільмів, тощо. Не дарма ще на початку 20-го століття за аналогією з бібліотеками стали виникати фонотеки, де користувач міг знайти, прослухати і записати необхідну фонограму. Мільйони архівних